

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl specifinių salų problemų
(nuomonė savo iniciatyva)**

(2012/C 181/03)

Pranešėjas **José María ESPUNY MOYANO**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2011 m. sausio 20 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Specifinių salų problemų.

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2012 m. kovo 7 d. priėmė savo nuomonę.

479-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2012 m. kovo 28–29 d. (kovo 28 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 129 nariams balsavus už, 4 - prieš ir 8 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Salų regionai turi bendrų ypatybių ir savybių, kurios yra nuolatinio pobūdžio ir juos aiškiai skiria nuo žemyninių teritorijų. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 174 straipsnyje pripažįstami konkretūs salų regionų trūkumai, į kuriuos reikia atkreipti ypatingą dėmesį. Tačiau, EESRK nuomone, reikia ir toliau siekti, kad būtų priimta tinkama strategija, pagal kurią būtų atsižvelgiama į specifinius šių regionų poreikius.

1.2 EESRK mano, kad ES taikoma salos apibrėžtis yra netinkama ir turėtų būti persvarstyta bei atnaujinta atsižvelgiant į naujas išsiplėtusios ES, į kurią įstojo salose esančios valstybės narės, realijas. Ankstesnėse nuomonėse ⁽¹⁾ EESRK siūlė pakoreguoti šią apibrėžtį ir šioje nuomonėje tai siūlo dar kartą.

1.3 Migracijos reiškiniai ar su gyventojų senėjimu ar su jų skaičiaus mažėjimu susiję sunkumai saloms ypač būdingi. Tai gali lemti kultūros paveldo praradimą, ekosistemų susilpnėjimą ir rimtus ekonominius padarinius (užimtumo, jaunimo problemos ir kt.).

1.4 Kai kurių salų gyventojai emigruoja į labiau klestinčius regionus, kitos salos priima imigrantus, kurie prisideda prie vietos ekonomikos vystymosi, tačiau yra tokių, kurios dėl savo geografinės padėties priima daugiau emigrantų nei turi priėmimo pajėgumų.

⁽¹⁾ „Geresnė integracija į vidaus rinką, kaip pagrindinis sanglaudos ir augimo salose veiksnys“, OL C 27, 2009 2 30, p. 123, ir „Turizmo naujovės. Salų darnaus vystymosi strategija“, OL C 44, 2011 2 11, p. 75.

1.5 EESRK mano, kad būtina reikia gerinti salų prieinamumą ir susisiekimo su jomis ir tarp jų galimybes. Kadangi prieinamumo klausimas yra gyvybiškai svarbus norint padidinti salų regionų patrauklumą, reikėtų sumažinti prekių ir keleivių vežimo sąnaudas taikant teritorinio tęstinumo principą ir patobulinant Reglamentą Nr. 3577/92.

1.6 Žemės ūkio, gyvulininkystės ir žuvininkystės sektoriai, kurie sudaro didžiąją dalį vietos ekonomikos ir yra pagrindinis tiekimo žemės ūkio maisto produktų pramonei šaltinis, yra pažeidžiami dėl atokumo, nedidelių ūkių, nepakankamos produktų įvairovės ir klimato sąlygų.

1.7 Todėl salų žemės ūkio maisto produktų pramonė yra silpna ir sunkiai gali konkuruoti su žemyno ar trečiųjų šalių produktais, o tai savo ruožtu dar labiau silpnina pirminį sektorių.

1.8 EESRK rekomenduoja, kad pagal BŽŪP salos, kaip ir kalnuotos vietovės, būtų laikomos nepalankias sąlygas turinčiomis vietovėmis ir kad į jų izoliuotumą būtų konkrečiai atsižvelgiama skiriant finansavimą.

1.9 Daugeliui Europos salų turizmo veikla yra pagrindinis veiksnys, padedantis vietos gyventojams išlikti ir išsaugoti savo tapatybę, tradicijas, kultūros vertybes ir kraštovaizdį. Ši veikla paskatino ekonomikos augimą, didesnę užimtumą ir svarbų ekonominio pagrindo įvairinimą teikiant su turizmu susijusias paslaugas. Tačiau salų ekonomika tapo pernelyg priklausoma nuo turizmo, todėl kartu reikėtų imtis turizmą papildančios veiklos, kuri skatintų salų ekonomikos vystymąsi krizės (kaip šiuo metu) sąlygomis, nuo kurių turizmas labai priklausomas.

1.10 EESRK prisideda prie Europos Parlamento 2011 m. rugsėjo 27 d. rezoliucijoje⁽²⁾ išdėstyto raginimo kurti į Komisijos tvaraus pakrančių ir jūrų turizmo strategiją panašias saloms, kalnų regionams ir kitoms pažeidžiamoms vietovėms skirtas strategijas.

1.11 EESRK mano, kad dėl mažos vidaus rinkos ir ribotų mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros struktūrų pajėgumų salos patiria sunkumų norėdamos dalyvauti ES mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir inovacijų programose. Be to, EESRK nuomone, labai svarbu, kad ES toliau padėtų saloms vystyti informacines ir ryšių technologijas (IRT), remtų mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros infrastruktūros kūrimą ir sudarytų palankias sąlygas salų MVĮ dalyvauti mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir inovacijų programose, jei reikia, panaudojant struktūrinių fondų lėšas.

1.12 Įgyvendinant Europos energetikos politiką salų regionuose pirmenybė turėtų būti teikiama energijos tiekimo saloms saugumui, vystymosi finansavimui ir energijos gamybos projektų įgyvendinimui naudojant naujas technologijas ir atsinaujinančiuosius energijos išteklius, galiausiai skatinimui efektyviai naudoti energiją saugant aplinką ir gamtą.

1.13 ES, atsižvelgdama į salų regionų ypatumus, į regioninę politiką turėtų įtraukti vandens trūkumo, jūros vandens gėlinimo klausimus ir kitas technines vandens surinkimo ir vanden tiekios galimybes.

1.14 EESRK nuomone, labai svarbu kurti specialias nuolatinio mokymo programas salų gyventojams, dirbantiems įvairiuose sektoriuose, visų pirma turizmo sektoriuje, kuris yra viena svarbiausių ekonominės veiklos sričių salų regionuose. Šios programos turėtų būti finansuojamos iš Europos socialinio fondo ir Sanglaudos fondo valstybėms narėms, institucijoms ir socialiniams bei ekonominiams subjektams prisiėmus atitinkamus įsipareigojimus.

1.15 Švietimui, profesiniam mokymui ir mokymuisi visą gyvenimą tenka svarbus vaidmuo Europos Sąjungos ekonominėje ir socialinėje strategijoje, kuri neatsiejama nuo Lisabonos proceso ir strategijos „Europa 2020“. EESRK prašo atsižvelgti į salų regionų ypatumus siekiant užtikrinti, kad švietimas ir mokymosi visą gyvenimą galimybės visuose regionuose ir visiems gyventojams būtų įtraukti į nacionalines strategijas.

1.16 EESRK ragina įgyvendinti priemones, numatytas Briugės komunikate dėl intensyvesnio Europos bendradarbiavimo

⁽²⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Turistų lankomiausias žemynas – Europa. Nauja turizmo politika“, OL C 376, 2011 12 22, p. 44, ir Europos Parlamento rezoliuciją „Turistų lankomiausias žemynas – Europa. Nauja turizmo politika“ (2010/2206 (INI)).

profesinio rengimo ir mokymo srityje, kurį priėmė visų valstybių narių švietimo ministrai ir Europos socialiniai partneriai.

1.17 EESRK prašo Europos Komisijos sukurti specialią tarpžinybinę grupę salų klausimams spręsti arba, kai yra tikslinga, įtraukti salas į kitas jau veikiančias tokio pobūdžio grupes.

1.18 Komisijos prašoma pasirūpinti, kad naujoje 2014–2020 m. daugiamečioje finansinėje programoje salų regionams būtų numatytos specialios nuostatos ir kad šie regionai būtų įtraukti į jų ypatumus labiau atitinkančias konkrečias regioninio vystymosi programas. Reikėtų apsvarstyti galimybę pakelti ES bendro finansavimo lygį salų vystymuisi svarbiose prioritetinėse srityse.

1.19 Kadangi strategija „Europa 2020“ turės įtakos būsimiems ES veiksmams, EESRK nuomone, būtina išnagrinėti šios strategijos poveikį salų regionams ir jos indėlį mažinant su izoliuotumu susijusius trūkumus.

EESRK, atsižvelgdama į turizmo veiklos salose sezoniškumą, prašo Komisijos ir Europos Parlamento suteikti postūmį socialinio turizmo programai „Calypso“, kaip jau ragino savo nuomonėje dėl Turizmo naujovių. Salų darnaus vystymosi strategija⁽³⁾. Atsižvelgiant į galimą šios programos poveikį turizmo sektoriui ir didinamąjį poveikį kitoms veiklos sritims, į ją turėtų būti įtraukti ir socialiniai partneriai.

2. Įžanga

2.1 Salų regionai

2.1.1 Pagal Eurostato apibrėžtį sala turi atitikti šiuos penkis kriterijus:

- turėti bent vieno kvadratinio kilometro plotą,
- būti daugiau nei per kilometrą nutolusi nuo žemyno,
- turėti ne mažiau kaip 50 nuolatinių gyventojų,
- neturėti nepertraukiamo susisiekimo su žemynu,
- joje neturėtų būti įsikūrusi ES valstybės narės sostinė.

2.1.2 Apibrėžiant salos sąvoką reikia pateikti nuorodą į SESV 33 pareiškimą, kuriame teigiama, kad „[Tarpvyriausybinių] konferencija mano, kad 174 straipsnyje daroma nuoroda į salų vietoves gali apimti visą salose esančių valstybių teritoriją, jei jos atitinka būtinus kriterijus“.

⁽³⁾ OL C 44, 2011 2 11, p. 75.

2.1.3 Kaip EESRK nurodė ankstesnėje nuomonėje ⁽⁴⁾, ši apibrėžtis neapima naujų išsiplėtusios Europos Sąjungos, į kurią įstojo salose esančios valstybės narės, realijų.

2.1.4 Pagal šią apibrėžtį 14 ⁽⁵⁾ iš 27 ES valstybių narių savo teritorijoje turi salų. Jų svarba turėtų būti vertinama atsižvelgiant į didelį įvairiose ES salose gyvenančių žmonių skaičių, t. y. 21 mln. gyventojų. Tai sudaro maždaug 4 proc. visų 27 ES šalių gyventojų.

2.1.5 Salų regionai turi bendrų ypatybių ir savybių, kurios yra nuolatinio pobūdžio ir juos aiškiai skiria nuo žemyninių teritorijų.

2.1.6 Visos ES salos turi jas vienas nuo kitų skiriančių ypatumų. Tačiau visas ES salų teritorijas siejantys bendri veiksniai yra ryškesni už jų skirtumus ir visų pirma turi didelės reikšmės aspektams, susijusiems su transportu, aplinka, turizmu ar galimybe naudotis pagrindinėmis viešosiomis paslaugomis.

2.1.7 SESV 174 straipsnis papildytas nauja pastraipa, kurioje teigiama, kad „ypatingas dėmesys skiriamas [...] didelių ir nuolatinų gamtinių arba demografinių trūkumų turinčioms vietovėms, pavyzdžiui, labai retai apgyvendintiems toliausiai į šiaurę esantiems regionams bei salų, pasienio ir kalnuotoms vietovėms“.

2.1.8 Šiame straipsnyje pripažįstami konkretūs visų salų teritorijų trūkumai, į kuriuos reikia atkreipti ypatingą dėmesį.

3. Salų regionų demografinė padėtis

3.1 Migracijos reiškiniai ar su gyventojų senėjimu ir mažėjimu susiję sunkumai saloms ypač būdingi.

3.2 Kai kurioms saloms ar salų teritorijoms šiuo metu kyla didelė gyventojų skaičiaus mažėjimo grėsmė, kurią lemia masinis dirbančių asmenų, daugiausia jaunimo, išvykimas, nuolatinų gyventojų senėjimas ar atšiaurios klimato sąlygos. Dėl tokios padėties gali būti prarandamas kultūros paveldas ar susilpnėti ekosistemos.

3.3 Kitos salos dėl savo geografinės padėties prie Sąjungos išorės sienų susiduria su atgaliniais migracijos srautais ir neteisėta imigracija iš trečiųjų šalių, kuri gana dažnai yra neproporcinga priėmimo pajėgumų atžvilgiu.

⁽⁴⁾ „Geresnė integracija į vidaus rinką, kaip pagrindinis sanglaudos ir augimo salose veiksnys“, OL C 27, 2009 2 3, p. 123, 2.2 punktus.

⁽⁵⁾ Ispanija, Airija, Prancūzija, Danija, Italija, Suomija, Švedija, Jungtinė Karalystė, Graikija, Nyderlandai, Malta, Kipras, Estija ir Portugalija.

3.3.1 Kai kuriose salose susidaro kritinė humanitarinė padėtis, kuriai pagerinti reikalingas Europos Sąjungos solidarumas, įskaitant būtinybę toliau dalytis veiklos našta derinant nacionalinius ir Europos išteklius.

3.3.2 Kitose nuomonėse EESRK siūlė bendros prieglobsčio politikos srityje iš dalies pakeisti Dublino reglamento nuostatas, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos prieglobsčio prašytojų judumui Europos Sąjungoje.

3.4 Be to, kai kuriose salose įsikuria daug užsienio šalių piliečių, turinčių didelę perkamąją galią, kurie prisideda prie vietos ekonominio ir socialinio vystymosi, tačiau tais atvejais, kai būsto rinka perpildyta, tai gali lemti didesnes kainas ir apriboti mažesnius ekonominius išteklius turinčių vietos gyventojų galimybes.

4. Prieinamumas ir izoliuotumas

4.1 Kai kurie salų teritorijų trūkumai susiję su jų teritoriniu fragmentiškumu ir atokumu. Šie trūkumai lemia didesnes vežimo, paskirstymo ir gamybos sąnaudas, kartu mažesnes tiekimo garantijas ir būtinybę turėti daugiau atsargų bei didesnius jų saugojimo pajėgumus.

4.2 To įrodymas – visiška jų priklausomybė nuo jūrų ir oro transporto. Taigi salų regionai yra mažiau palankioje padėtyje nei kitos teritorijos, kad galėtų pasinaudoti Europos bendrosios rinkos, kaip vienalytės konkurencingų ekonominių santykių erdvės, teikiamais privalumais, visų pirma kalbant apie įmonių reorganizaciją, kuri reikalinga, kad būtų galima diegti naujoves, pasiekti masto ir išorės ekonomiją.

4.3 Šiuo požiūriu svarbu priminti, kad vadovaujantis ES iniciatyva „Bendras Europos dangus“ būtų galima numatyti oro transporto valdymo mechanizmus, kuriais ypatingas dėmesys būtų skiriamas salų regionų nuolatinio prieinamumo užtikrinimui.

4.4 Negalima pamiršti padėties, susidariusios dėl plintančio Islandijos ugnikalnio Eyjafjallajökull sukulto pelenų debesies, kuris 2010 m. balandžio ir gegužės mėn. turėjo įtakos daugeliui Europos oro erdvės zonų ir privertė uždaryti daugelį Centrinės, Šiaurės ir netgi Pietų Europos oro uostų.

4.5 Didžiausią nerimą kelė ne tiek nutrūkęs atvykstančių turistų srautas, kiek tai, kad salose jau esantys turistai negalėjo grįžti į savo kilmės šalis ir niekas nežinojo, kiek tokia padėtis truks.

4.6 Šis konkretus atvejis parodo ypatingą salų regionų pažeidžiamumą tokiomis aplinkybėmis, kadangi, nors Europos oro erdvės uždarymas įtakos turėjo kone visai Europai, daugiausia neigiamų padarinių patyrė atitinkami salų regionai.

4.6.1 Dar vienas klausimas, į kurį būtina atsižvelgti, – tai anglies dioksido mokestis oro transportui, kurį Komisija numato įvesti nuo 2012 m. Jei šis mokestis galiausiai bus įvestas, Komisija turės priimti atskirą sprendimą dėl salų regionų, kadangi jie kur kas labiau priklauso nuo oro transporto. Tai dar labiau padidintų jų trūkumus.

4.7 Prieinamumo klausimas yra pats svarbiausias norint padidinti salų regionų patrauklumą. Transeuropiniai transporto tinklai (TEN-T) turi apimti tikrai įvairialypę politiką, kuri būtų taikoma ir saloms. Jūrų ir oro koridorių tarp Europos žemyno ir salų sukūrimas finansuojant stacionarią ir mobilią infrastruktūrą būtų postūmis šia linkme.

5. Žemės ūkis ir žuvininkystė

5.1 Žemės ūkis, gyvulininkystė ir žuvininkystė sudaro didelę salų vietos ekonomikos dalį, visų pirma užimtumo aspektu, ir yra didelė parama vietos žemės ūkio maisto produktų pramonės įmonėms, kurios yra salų pramoninės gamybos pagrindas.

5.2 Tačiau salų vykdomai gamybai žemės ūkio ir žuvininkystės sektoriuose būdingas didelis nepastovumas, kurį iš esmės lemia sunkumai, kylantys dėl atokumo, nedidelių ūkių, nepakankamos produktų įvairovės, priklausomybės nuo vietos rinkų, jų susiskaldymo ir klimato sąlygų. Visa tai daro įtaką salų žemės ūkio maisto produktų pramonei, kuri priklauso nuo savo pačios produktų. Silpni augalininkystės ir gyvulininkystės ūkiai lemia silpną salų žemės ūkio maisto produktų pramonę.

5.2.1 Visi šie veiksniai lemia gerokai mažesnę salų produkcijos konkurencingumą, palyginti su žemyno ir trečiųjų šalių produktais.

5.3 Be to, vietos žemės ūkis yra labai priklausomas nuo išorinio pasaulio tiek žaliavų ir sąnaudų, tiek produktų pateikimo rinkai požiūriu. Jis geografiškai labai nutolęs nuo tiekimo šaltinių ir rinkų.

5.4 Taigi salų žemės ūkio produktų gamintojai konkuruoja nevienodomis sąlygomis su kitų teritorijų gamintojais. Vietos gamintojai turi gauti reikiamą paramą, kad salų regionų žemės ūkiui būtų užtikrintos tokios pat sąlygos kaip ir kitiems

regionams, pavyzdžiui, saloms numatant konkrečias BŽŪP priemones, kad vietos produktai būtų labiau skatinami ir sulauktų didesnio pripažinimo.

5.5 Kalbant apie konkrečias priemones, kuriomis kompensuojama už dėl izoliuotumo šioje srityje susidariusias nepalankias sąlygas, idealu būtų parengti specialią teisėkūros programą. Tai būtina saloms ypač svarbaus pirminio sektoriaus atveju. Iš Europos žuvininkystės fondo specialios paramos skirti nenumatoma, išskyrus atokiausius regionus ir mažąsias Egėjo jūros salas.

5.6 Tą patį galima pasakyti ir apie tiesioginės paramos schemas, numatytas pagal bendrą žemės ūkio politiką (BŽŪP). Vykdamas pastarąsias BŽŪP, kaimo plėtros ir EŽŪFKP tiesioginės paramos schemų reformas į izoliuotumą neatsižvelgta.

6. Vidaus rinka ir turizmas

6.1 Palyginti su žemyno teritorijomis, mažas salų teritorijų plotas turi didelės įtakos gamybai ir rinkų struktūrai. Didžiąją šių teritorijų vietos gamybos struktūros dalį sudaro mažos įmonės, kurios yra kur kas pažeidžiamesnės už didžiąsias bendroves.

6.2 Turizmas buvo ir tebėra pagrindinis daugelio salų teritorijų ekonomikos šaltinis. Nepaisant įvairių tarpusavio skirtumų, daugeliui Europos salų ši veikla yra pagrindinis veiksnys, padedantis vietos gyventojams išlikti ir išsaugoti savo tapatybę, tradicijas, kultūros vertybes ir kraštovaizdį.

6.3 Išplėtojus turizmą Europos salų regionuose, buvo sudarytos sąlygos vystyti ekonomikai ir užimtumui šiose teritorijose ir labai paįvairinti ekonominį pagrindą teikiant su turizmu susijusias paslaugas. Be to, atsirado galimybė atkurti ir išsaugoti vietos tradicijas ir kultūrą, taip pat natūralias gamtines zonas ir architektūrinį paveldą.

6.4 Nors apskritai turizmas neabejotinai buvo teigiamas veiksnys, reikia pripažinti ir neigiamą jo poveikį kai kuriems salų regionams turint omenyje, pavyzdžiui, neužtikrintą darbą, sezoniškumą, žemą dirbančiųjų kvalifikaciją, didelę spekuliaciją nekilnojamoju turtu ir didesnes pragyvenimo išlaidas vietos gyventojams. Be to, jis sukėlė rimtų vandens tiekimo problemų ir apsunkino pagrindinių paslaugų teikimą gyventojams (atliekų tvarkymas, sveikata ir kt.), kartu padarė didelį poveikį aplinkai. Šiuo metu salų ekonomika yra labai priklausoma nuo turizmo veiklos, todėl kartu reikėtų imtis kitokios, o ne tik turizmą papildančios veiklos, kuri skatintų salų ekonomikos vystymąsi krizės (kaip šiuo metu) sąlygomis, nuo kurių turizmas labai priklausomas.

6.5 Patvirtinus SESV, turizmo svarba ES buvo aiškiai pripažinta. 2010 m. birželio mėn. Komisija pristatė komunikatą, kuriame propaguoja naują pagrindą koordinuotiems veiksams Europos Sąjungoje siekiant padidinti Europos turizmo konkurencingumą ir tvaraus vystymosi pajėgumus⁽⁶⁾. Šis pripažinimas yra galimybė padidinti Europos turizmo sektoriaus konkurencingumą taip prisidedant prie naujosios pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategijos „Europa 2020“.

6.6 Savo 2011 m. rugsėjo 27 d. rezoliucijos⁽⁷⁾ 55 punkte Europos Parlamentas „palankiai vertina Komisijos iniciatyvą kurti tvaraus pakrančių ir jūrų turizmo strategiją ir ragina kurti panašias konkrečias salų, kalnuotų regionų ir kitų pažeidžiamų vietovių strategijas“.

7. Moksliniai tyrimai, technologinė plėtra ir inovacijos

7.1 Inovacijos yra vienas iš pagrindinių ekonominės politikos tikslų tiek ES lygmeniu įgyvendinant Lisabonos strategiją ir strategiją „Europa 2020“, tiek regionų lygmeniu didinant procentinę dalį viešųjų investicijų į mokslinius tyrimus, švietimą, mokymą ir paramą novatoriškiausiems sektoriams (transporto, energetikos, ekologiškų pramonės šakų ir kt.). Tai galima pritaikyti ir paslaugoms, visų pirma toms, kurioms reikalingas daugumoje turizmo veiklos sričių (būstas, maitinimas, nekilnojamojo turto operacijų paslaugos ir kt.) įprastu laikomas žinių ir kvalifikacijos lygis.

7.2 Reikia skatinti ir stiprinti informacinę visuomenę ir naujas technologijas, kurios saloms atveria veiklos įvairinimo ir naujų žinių įgijimo galimybių. Naudojant IRT sumažinama atskirtis, patobulinamos įmonių valdymo procedūros ir sistemos, geriau užtikrinami jų išorės santykiai, o tai padeda didinti jų konkurencingumą ir našumą.

7.3 Pagrindinė kliūtis, su kuria susiduria savo inovacinius pajėgumus norintys vystyti salų regionai, yra silpna verslo struktūra dėl mokymo lygio, galimybės patekti į Europos rinką, ribotų investicijų į mokslinių tyrimų infrastruktūrą ir kt. Salų regionuose inovacijos turi būti suprantamos plačiąja prasme ir apimti, pavyzdžiui, perdirbimą, pardavimo metodus, naujoviškų įmonių valdymo ar organizavimo būdus. Salose veikiančios įmonės turi stengtis didinti savo gamybos pajėgumus, gerinti produktų kokybę ir turėti daugiau galimybių patekti į Europos rinką panašiomis konkurencinėmis sąlygomis kaip ir žemyniniai Europos Sąjungos regionai.

⁽⁶⁾ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Turistų lankomiausias žemynas – Europa. Nauja turizmo politika“, COM(2010) 352 final.

⁽⁷⁾ Europos Parlamento rezoliucija „Turistų lankomiausias žemynas – Europa. Nauja turizmo politika“ (2010/2206 (INI)).

7.4 Be to, reikia atkreipti dėmesį į sunkumus, kuriuos patiria salos, norėdamos dalyvauti ES mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir inovacijų programose. Dėl mažos vidaus rinkos ir ribotų mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros struktūrų pajėgumų salų regionams daug sunkiau dalyvauti minėtose programose.

8. Energetika ir vanduo

8.1 Dėl didelės salų priklausomybės nuo kuro importo energijos kainų svyravimai stipriau jaučiami salų regionuose.

8.2 Įgyvendinant Europos energetikos politiką salų regionuose pirmenybė turėtų būti teikiama energijos tiekimo saloms saugumui, vystymosi finansavimui ir energijos gamybos projektų įgyvendinimui naudojant naujas technologijas ir atsinaujinančiuosius energijos išteklius, galiausiai, skatinimui efektyviai naudoti energiją saugant aplinką ir gamtą.

8.3 Elektros gamyba, saugojimas ir skirstymas svarbūs ne tik dėl būtiniausių energijos poreikių, bet ir dėl jūros vandens gėlinimo, kadangi taip būtų galima išspręsti geriamojo vandens tiekimo daugelyje salų problemą.

8.4 Dėl nedidelio salų ploto ir ypač dėl uolėtos sandaros dauguma jų stokoja vandens. Tai trukdo vystyti ekonomiką (ypač turizmui), jau nekalbant apie poveikį sveikatai, žemės ūkiui ir gyvulininkystei.

9. Mokymas ir užimtumas

9.1 Vadovaujantis neseniai atliktais *Euroislands*⁽⁸⁾ tyrimais, žmogiškasis kapitalas yra didžiausia Europos salų, ypač Viduržemio jūros regiono, problema. Išsilavinimo lygis labai žemas net ir tose salose, kurių BVP vienam gyventojui yra didžiausias ir kurios turi universitetą. Šiaurinėse salose žmogiškasis kapitalas yra geriau pasirengęs įveikti naujus iššūkius, tačiau net ir jose tradicinių darbo vietų pakeitimas yra problematiškas.

9.2 Švietimui, profesiniam mokymui, mokymusi visą gyvenimą ir kitų užsienio kalbų mokymuisi tenka svarbus vaidmuo Europos Sąjungos ekonominėje ir socialinėje strategijoje, kuri yra neatsiejama nuo Lisabonos proceso ir strategijos „Europa 2020“. Švietimo užtikrinimas ir mokymosi visą gyvenimą

⁽⁸⁾ Tyrimas *Euroislands* „Salų vystymasis. Europos salos ir sanglaudos politika“ (Europos programa ESPON, 2013 m.).

galimybių suteikimas visuose regionuose ir visiems gyventojams turi būti nacionalinių strategijų kertinis akmuo. Dėl darbuotojų trūkumo ir būtinybės teikti daug įvairių paslaugų salų gyventojai turi turėti keletą profesijų, o to galima pasiekti ES finansuojamomis tinkamomis profesinio mokymo programomis.

10. Regioninė politika

10.1 Regioninė politika yra pagrindinė salų teritorijoms prieinama Europos lygmens priemonė, padedanti joms įveikti struktūrinius apribojimus ir išnaudoti vystymosi ir augimo potencialą. Tačiau šią politiką reikia tobulinti, kad salos, kurios yra neatsiejama Europos bendrosios rinkos dalis, ja visapusiškai pasinaudotų tiek ekonominiu, tiek socialiniu požiūriu.

10.2 Apskritai salų teritorijos yra nepalankesnėje padėtyje nei žemyninės teritorijos. Izoliuotumas nėra viena iš prioritetinių Europos regioninės ir sanglaudos politikos darbotvarkės temų. Be to, vykstant plėtrai iš esmės pasikeitė šiai politikai skirtos Europos darbotvarkės prioritetai, ir tai nebuvo palanku Europos salų politikai.

10.3 Reikia sukurti integruotą sistemą, kad būtų veiksmingai reaguojama į apribojimus, su kuriais susiduria Europos salos. Taigi prieš įgyvendinant saloms įtakos galinčias turėti priemones ar politiką visuomet turi būti atliekamas poveikio vertinimas, kaip atokiausių regionų atveju. Tai padėtų išvengti neigiamų padarinių bei prieštaravimų ir sustiprinti teritorinę sanglaudą. Toks poveikio vertinimas ypač reikalingas transporto, aplinkos ir energetikos politikos atveju.

10.4 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu BVP vienam gyventojui yra vienintelis rodiklis, pagal kurį nustatoma, ar regionai atitinka su regioninės politikos tikslais susijusius reikalavimus. Šis rodiklis neatspindi kur kas platesnės sanglaudos dimensijos, apimančios socialinius, aplinkos, teritorinius, taip pat su inovacijomis ir švietimu susijusius aspektus. Nauji rodikliai, paremti tinkamesniais statistiniais duomenimis, turėtų aiškiai atspindėti salų išsivystymo lygį ir padėti gerai suprasti nuolatinių geografinių trūkumų turinčius regionus.

10.4.1 Šiuo tikslu strategijos „Europa 2020“ orientacinius rodiklius reikėtų įtraukti kaip gaires atsižvelgiant į bendrą ES politinę sistemą.

10.5 Nors 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu pripažinta, kad Europos salos gali vykdyti tarpvalstybinį bendradarbiavimą, ne didesnio kaip 150 km atstumo tarp regionų ribų kriterijaus nustatymas lėmė tai, kad 3 salynai (Kiklados, Hebridai ir Balearai) šiuo metu yra išskirti.

10.6 EESRK ragina atsisakyti atstumo (150 km) kriterijaus, naudojamo priskiriant salas pasienio regionams, kurie gali gauti finansavimą pagal tarpvalstybinio bendradarbiavimo programas, vykdomas įgyvendinant sanglaudos politikos teritorinio bendradarbiavimo tikslą arba Europos kaimynystės politiką.

10.7 Ypatingą dėmesį reikia skirti saloms, turinčioms ne vieną, o keletą iš 174 straipsnyje paminėtų trūkumų, pavyzdžiui, kalnuotoms arba labai retai apgyvendintoms saloms. Tas pats taikytina ir salynams, kuriems būdingas dvigubas ar keliskart didesnis izoliuotumas. Šios teritorijos turi papildomų trūkumų dėl savo susiskaidymo ir ribotos geografinės aprėpties. Be to, reikia atkreipti dėmesį į daugelio pakrantės salų, patiriančių didelių sunkumų dėl labai mažos salos statuso, padėtį. Visa tai lemia vis didesnius su izoliuotumu susijusius apribojimus ir tai, kad gyventojams dažnai nesuteikiamos reikiamos paslaugos.

10.8 Salų atžvilgiu reikia laikytis integruoto požiūrio tiek horizontaliu (taikant tarpsektorinį požiūrį pagrindinėse teritorinių poveikį turinčiose politikos srityse – BŽŪP, BŽP, valstybės pagalba ir kt.), tiek vertikaliu (susiejant regioninį, nacionalinį ir Europos lygmenis) aspektais. Be to, šis požiūris turėtų atspindėti Europos Sąjungos sutartyje nustatytas naujas politines gaires ir konkrečioms sritims, pavyzdžiui, energetikai ir klimatui, ES išoriniam poveikiui, taip pat teisingumui ir vidaus reikalams⁽⁹⁾, teikiamą reikšmę.

11. Salų regionų privalumai ir patrauklumas

11.1 Vadovaujantis pagal programą ESPON⁽¹⁰⁾ atlikto tyrimo *Euroislands* išvadomis, reikia pabrėžti, kad kalbant apie salų pranašumus jų pagrindiniai lyginamieji privalumai yra gyvenimo kokybė ir gamtos bei kultūros paveldas. Salos turi labai turtingą gamtos ir kultūros paveldą ir pasižymi tvirtu kultūrinio tapatumu. Vis dėlto didelis apribojimas yra tas, kad gamtos ir kultūros paveldas yra nepakeičiamas ir neatsinaujinantis išteklius.

11.2 Iš šiame tyrime pateiktų rekomendacijų matyti, kad naujos informacinės ir ryšių technologijos sudaro galimybę sušvelninti neigiamą izoliuotumo poveikį (mažumas ir atokumas). Be to, naujos technologijos gali būti naudingos mažoms ir vidutinėms įmonėms, taip pat paslaugų, pavyzdžiui, švietimo ir mokslinių tyrimų, sveikatos priežiūros, informavimo, kultūros ir kitos kūrybinės veiklos srityse. Kiti technologiniai pokyčiai (naujų atsinaujinančiosios energijos formų vystymas, gamtos

⁽⁹⁾ Šios sritys nurodytos Komisijos komunikate Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Regionų komitetui ir nacionaliniams parlamentams „ES biudžeto peržiūra“, COM(2010) 700 final.

⁽¹⁰⁾ Tyrimas *Euroislands* „Salų vystymasis. Europos salos ir sanglaudos politika“ (Europos programa ESPON, 2013 m.).

išteklius iš dalies pakeičiančios technologijos, pažanga transporto srityje ir kt.) gali sušvelninti izoliuotumo nulemtus apribojimus.

11.3 Salų regionuose yra daugybė geros praktikos pavyzdžių:

— iniciatyvos prekybos srityje: įvairūs salose išauginti ir pagaminti produktai, nepaisant santykinai aukštos jų kainos, „atsispyrė“ konkurencijai Europos Sąjungoje ir pasaulio

rinkoje dėl savo kokybės (kurią lemia vietos žaliavos ir tradiciniai gamybos metodai) ir (arba) išskirtinumo bei sukurto prekės ženklo;

— iniciatyvos, kurių imamasi siekiant įveikti aplinkos apsaugos iššūkius, pavyzdžiui, spręsti klimato kaitos ar kitas konkrečiai saloms iškylančias problemas. Verta paminėti, kad atsinaujinančiosios energijos gamybos įrenginiai pastatyti Kitno saloje (Kiklados), Samsėje, Ege (Škotija), Gotlande, Bornholme, Kanarų salose ir t. t.

2012 m. kovo 28 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Staffan NILSSON
